

Ümmühan DAŞTAN*

* İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lojistik Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi, ummu-handastan80@gmail.com

E-Gümrük Kapsamında Türkiye'nin Kara Sınır Kapılarının Lojistik Aşamasında İncelenmesi**

Özet

Gümrük işlemlerinde yeni sistemin benimsenmesi, dünyaya uyumlu hale getirilmesi, kolaylaştırılması, işlem sürelerinin azaltılmasıyla birlikte işlemlerin 7/24 gerçekleştirilebilecek hale gelmesi elektronik gümrük sistemi-nin yaygın kullanımıyla oldukça önem kazanmaya başlamıştır. Gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada elektronik gümrük sisteminin yaygın kullanılmasıyla ticarete olan artışı göstermek hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında asıl amaç, elektronik gümrük ile kara kapılarında gerçekleşen giriş çıkışların sayılarındaki değişimler bir arada incelenerek belirlenmesidir. Bu çerçevede çalışmanın yöntemi olarak, kara kapılarına ait son beş yılın verileri incelenmiştir. İncelenmeler sonucunda, yaşanan değişimlere bağlı kalarak insanların yeni elektronik sisteme daha kolay adapte olabildikleri sonucuna varılmıştır. Böylelikle insanlar yaşanabilecek sorunları azaltarak ve sisteme güvenerek işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Bu durumda gerçekleşen iyileşme ile lojistik aşamasında da oldukça iyi düzeyde iyileşmeler meydana gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticaret ve Finans, Ticaret Politikası, Uluslararası Ticaret, E-Ticaret.

JEL Sınıflama Kodları: B27, F13, F23, L81

Investigation of Turkey's Land Border Gates in the Logistics Stage within the Scope of E-Customs

Abstract

With the adoption of the new system in customs procedures, making it compatible with the world, facilitating it and reducing the processing times, the fact that transactions can be carried out 24/7 has started to gain importance with the widespread use of the electronic customs system. This study, it is aimed to show the increase in trade with the widespread use of the electronic customs system. Within the scope of the study, the main purpose is to determine the changes in the number of entries and exits realized at the electronic customs and land gates by examining them together. In this context, as the method of the study, the data of the last five years of the land gates were examined. As a result of the examinations, it has been concluded that people can adapt to the new electronic system more easily by adhering to the changes experienced. In this way, people can perform their transactions by reducing the problems that may occur and trusting the system. In this case, with the improvement realized, quite good improvements occur in the logistics phase as well.

Keywords: International Trade and Finance, Trade Policy, International Business, e-Commerce.

JEL Codes: B27, F13, F23, L81

** Bu araştırma makalesi E-Gümrük Kullanımının Gümrük İdarilerinin etkinliği ve Gümrük İşlemlerinin Etkinliği Üzerindeki Etkisi adlı tez çalışmasından türetilmiştir.

1. Giriş

Ticaret kelimesi, İngilizce “trade” anlamına gelen, kökeni Anglo Sakson sözcüğü “trada”ya kadar uzanmaktadır. İlk zamanlarında “foot step” anlamına gelen yani Türkçe karşılığı adım olan “trada” üzerine yüklenen anlamlar bakımdan zamanla “trade” olarak değişerek, alım satım faaliyetlerini kapsayan anlamında kullanılmaya başlamıştır. Böylelikle Türkçeye “ticaret” olarak geçmiştir (Bucaklı, 2007:3). Geçmişten günümüze kadar olan tüm ürün ve hizmetin, alımını ve satımını içeren ekonomik faaliyete ticaret denmektedir. Ticaretin tarihi incelendiğinde, insanların birbiri ile iletişim kurabildikleri döneme kadar indirgenebildiği gibi ekonomiden de bir o kadar eskiye dayanmaktadır. Ekonomi, 17.yy’da ortaya çıkarılmış olan, bir ürünün ya da hizmetin üretim süreci başta olmak üzere dağıtım ve nihai tüketiciye ulaşım sürecini de inceleyen bir kavramdır (Bozkurt, 2002:155).

Ticaretin başlangıcından bu zamana kadar, dönem şartlarına bağlı kalınarak birçok yöntem ve prosedür uygulanmıştır. Dünyada ticaretin gelişmesi, teknolojik gelişmelerle birlikte paralel giderek dünya ekonomisinde köklü değişikliklerle büyümeyi sağlamıştır. Günümüz Türkiye’sinde ise teknolojinin artmasıyla birlikte, her şeyin elektronik ortamda gerçekleşmesiyle elektronik ticaret yaygınlaşmaya başlamıştır (Altınok vd., 2003:5).

Günümüz teknolojisi ile artan internet kullanımı, web sitelerinin aktif kullanımıyla artması ve buna bağlı kalarak sanal ortamda yapılan reklamlar elektronik ticaretin artışını hızlandırmak birlikte oldukça geniş bir yelpazeye yaymıştır. Elektronik ticaretin, uygulama alanlarının bu denli yaygınlaşması ve bu alanda yapılan ticarete gelen gelirin artması ülkelerin başta ekonomik alanlarında olmak üzere sosyal ve idari alanlarında da önemli etkilerde değişiklikleri, düzenlemeleri ve güvenlik adına oluşturulan önlemleri meydana getirmiştir. Ayrıca her geçen gün yapılan düzenlemeler ve oluşturulan önlemlerde

düzenlemeler gerçekleşmektedir. Ancak elektronik ticaret, dünyada oldukça yaygın olan geleneksel ticaret algısından çıkarıp insanları yeni ekonomiye geçmelerini hızlı bir şekilde sağlamaktadır. Oluşturulan elektronik ticaret, yeni girişimcileri ve girişimciliği doğrudan etkilemiş olup onlara yeni iş alanları ve fırsatlar oluşturmaktadır (Türen vd., 2011:50; Marangoz, 2011:182).

Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, E-ticaret Bilgi Platformu’nda (ETBİS) E-ticaret Akademisi’ni 24 bin 154 kişi kullanmıştır. Buna ek olarak E-ticaret Danışman’ını 6 bin 485 kişi kullanmış olup toplamda 230 bin 424 kişi olduğu açıklanmıştır. Ayrıca aylara göre bakıldığında ise nisan ayında 39 bin 980 kişi olurken, temmuz ayında ise 64 bin 602 kişi olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, kullanıcıların yaş aralığı incelendiğinde ise 25-34 yaşları arasındaki kişiler %37,5’lik bir oranı oluştururken, yaş aralıkları 35-44 ve 18-24 yaş arasındaki kişilerin oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan açıklamanın devamında ise, 2020 yılının ilk yarısında e-ticaret hacmi toplam 91,7 milyar TL olduğu ancak bunun 91 milyar TL’si yurt içi harcamaları kapsadığı açıklanmıştır. Son olarak yapılan açıklamada Türkiye’nin e-ticaret boyutu 2020 yılında %64 artış göstermiş olduğu açıklanmıştır (Ulukan, 2020).

Uluslararası ticarete ürünün tabii olduğu prosedürler ve uygulamalar ticaretin önünde oldukça büyük engeller olmasına sebep olmaktadır. Gümrük idarelerinde uygulanan prosedür ve belge kontrolü kısacası uluslararası ürün gönderimi emek ve zaman açısından oldukça maliyetli bir durum halindedir. Günümüzde kullanılan e-ticaret ile gümrük işlemlerinin de kolaylaştırılması ve elektronik sisteme geçirilmesi için kullanılan e-gümrük uygulaması ile ticarete kolaylaştırma, maliyetlerin düşürülmesi, rakipler arasında rekabetin artırılması hedeflenmiştir (Dereli, 2014: 252).

Gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada, ilk olarak Türkiye’deki e-gümrük uygulamalarına, e-gümrük kullanımını etkileyen faktörler ve engellerden

bahsedilmiştir. Buna ek olarak Türkiye'nin kara sınır kapıları istatistiklerinden bahsedilmiştir. Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki kara sınır kapılarından giriş çıkış yapan araçların, elektronik gümrük sistemine geçişinden sonra artmış olduğunu ve böylelikle elektronik gümrük sisteminin kullanımını etkileyen faktörler ve engellerin belirlenmesi hedeflemiştir. Çalışma kapsamında kullanılan veriler Ticaret Bakanlığı'nın web sitesinden alınmıştır.

2. Literatür İncelemesi

Günümüz teknolojinin artmasıyla birlikte insan hayatındaki belli başlı düzenlemelerde değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler arasında gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ve elektronik ortama taşınması gümrük alanındaki en büyük değişikliklerden biridir (Dennis ve Shepherd, 2011, s. 104). Bilgi ve iletişim teknolojinin kullanımı ve kullanıcılar tarafından kabulü oldukça önem arz etmektedir. Yeni dönem teknolojilerin ve yeniliklerin beraberinde getirdiği dijitalleşme yeni uygulamalarında meydana çıkmasına neden olmuştur. Gümrük işlemlerinin dijitalleşmesiyle birlikte, e-gümrük uygulamalarıyla e-devlet kullanımı doğru orantılı bir şekilde artış göstermiştir (Al-Hujran vd., 2015:191). Böylelikle kullanıcıların e-devlet (Nzaramyimana ve Susanto, 2019:352) ile e-öğrenme ve elektronik belge uygulamaları oldukça yaygınlaşmıştır (Abdullah ve Ward, 2016:240).

2018 yılında oluşturulmuş olan dijitalleşme ile birlikte gerçekleştirebilecekleri işlemler genişletilerek işlem süreçleri kolaylaştırılması sağlanmıştır. Böylelikle elektronik gümrük işlemleriyle birlikte kullanıcılar işlemlerini günün her saati gerçekleştirmekle birlikte, yapılabilecek hatalar en az düzeye indirgenmiş, zaman ve maliyet sıkıntıları ortadan kalkmış ve uluslararası ticarete olabildiğince şeffaflık sağlanmıştır (Bozhüyük, 2020:105).

2019 yılında başlayıp dünyada etkisini gösteren Covid-19 virüs salgınından dolayı insanlar uzun

sürelerce evlerine kapanmak zorunda kalmışlardır. Covid-19 virüsünün bulaşıcılığından dolayı ülkelerin aldıkları tedbirler doğrultusunda alışveriş merkezleri başta olmak üzere tüm toplu alanlar geçici süreliğine kapanması kararı alınmıştır. İnsanlar virüsten korunabilmek amacıyla, ihtiyaçlarını giderebilmek için marketlere gitmek yerine internetten alışverişler yaparak gidermekteydiler. Bu durum tüketicilere e-ticaretin ne kadar kolaylık sağladığını ve aslında çok önemli bir pazar yeri olduğunu göstermiştir (Aksoy, 2020:6).

İnsanların Covid-19 virüs salgınında e-ticarete ilgi göstermesi, e-ticaretin insan hayatını kolaylaştırdığı, istedikleri ürünleri saniyeler içerisinde satın alabildiklerini, yapılan kampanyalardan ve indirimlerden daha fazla yararlanabilmeleri, kredi kartıyla kolaylıkla ödeme imkânı sunması, ürün çeşitliliğinin oldukça fazla olması ve evden çıkmadan bütün işlemlerin gerçekleştirilmesi gibi nedenler tercih edilmesini mümkün kılmaktadır. Türkiye'de gelişen teknoloji insanlara e-ticaretin yaygınlaşarak uluslararası arenada da kolaylıkla tercih edilebileceğini Covid-19 virüs salgınıyla göstermiştir (Yılmaz ve Bayram, 2020:49-52).

2.1. E-Gümrükte Kullanılan Uygulamalar

Gümrükteki elektronik uygulamalar; çağı yakalamak, hatta çağın daha da önünde ilerlemek misyonu ile ivme kazanmaktadır. Gümrük müşavirliği firmalarında veya dış ticaret firmalarında çalışan veya mesleğe ilk başlayanlar doksanlı yıllardan "çarşaf beyannameyi gören kişiler olarak" şu an gelinen noktayı görmek, o zamanlar için gerçekten hayal bile edilemezken şu an umut verici bir konumdadır.

Son yıllarda daha da hızlı bir ivme kazanarak devam eden dijitalleşme uygulamaları hem şirketlerin hem de gümrük idaresinin işlerini kolaylaştırmakta, hız ve ivme katarak gümrük işlemlerinin izlenebilirliğini tüm alanlarda sağlamaktadır. Ticaret Bakanlığı tarafından 20 Ağustos 2018 yılı

itibariyle “İhracatta Kâğıtsız Beyanname” dönemi başladı. İhracat beyannamesi sadece elektronik ortamda imzalanarak gümrük idaresine iletilmesi gerektiğinden halihazırda veri giriş salonlarında yapılmakta olan işlemler Ticaret Bakanlığının web sayfasından e-imza kullanılarak yapılabilmektedir.

“Kağıtsız Gümrük İşlemleri Projesi” kapsamında antrepo beyannamesi eklerinin de elektronik ortama alınması ve işlemlerin kağıtsız ortamda yürütülmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda antrepo beyannamesi için Ankara Gümrük Müdürlüğünde pilot uygulamaya başlanmış olup, 29.03.2021 tarihinden itibaren uygulamanın belirlenen diğer gümrük idarelerinden yaygınlaştırılması, ilerleyen zaman içinde ithalat beyannamesinin elektronik ortama taşınması planlanmaktadır.

E-gümrük uygulamaları ile ülkemiz genelinde farkındalık yaratılmaya çalışılarak kâğıt tasarrufu konusunda önemli bir adım atılmış oldu. Ayrıca gümrük işlemlerinin dijitalleşmesi ile birlikte maliyetlerdededüşüşsağlayacağı öngörülmektedir. Diğer yandan, dış ticaret işlemlerinin en önemli maliyet kalemlerinden birisi olarak, en hissedilir avantajın ise, şüphesiz “zaman kazanımı” olduğu söylenebilir.

Aynı zamanda e-uygulamaları sadece ihracat beyannamesinin ortadan kalkması olarak değerlendirmemek gerekiyor. Şöyle ki; ihracat beyannamesine ekli belgeler, gümrük işlemlerinde kullanılan dilekçeler ile şirketler arasındaki tüm haberleşmeler elektronik ortama taşınıyor. Bu sayede, gümrük müşavirliği şirketlerindeki beyanname yazılım programlarını kullanarak ofis ortamında başlayan işlem ofis ortamında aynı anda da sonlandırabilmektedir.

Böylelikle ihracat işlemlerinin tüm süreçleri elektronik ortamda izlenebilmekte, gümrük idaresi tarafında ise ilgili memur kendi ekranında süreci incelerken konu hakkında ilave belge

talebini sistem üzerinden iletmekte ve böylece talep edilen belgeler de yine sistem üzerinden yüklenebilmektedir. Kâğıt ortamında belge ibrazı sona erdiğinden belge ve/veya sertifika beyanlarında yaşanan zaman ve maliyet kayıplarının da önüne geçilmiştir.

Uluslararası ticaretin hızlı bir şekilde kolaylaştırılması alanındaki tedbirler, ticaretini uluslararası boyutunu güçlü bir şekilde genişletmeleri adına giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Günümüzde kullanılan sanal ortamlar, uluslararası ürün alım satımında ürünler hakkında daha fazla bilgi toplamayı, ürünün doğru bir şekilde sunulmasını, alıcıya güvenli bir şekilde iletilmesini ve gümrük esnasında ürünün en düşük hata ile işlenmesini, kısacası uluslararası ticaretin basitleştirilerek kolaylaşmasını sağlamaktadır. E-gümrük uygulamalarının asıl amacı da bu şekilde tanımlanmaktadır (Milner vd., 2008:5). Türkiye’de kullanılan e-gümrük uygulamaları da aynı şekilde tüm gümrük işlemlerinin de gerçekleşebilecek hataları en aza indirerek, gümrük işlemlerini daha kolaylaştırarak ve elektronik alanda kolaylıkla günün her saati gerçekleştirilmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda oluşturulan uygulamalar şekildedir;

BİLGE Sistemi: BİLGE sistemi (Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri) yazılı olarak gerçekleştirilen gümrük beyanını, elektronik olarak yapılması gerektiğinde BİLGE sistemi kullanılmaktadır. Oluşturulan bu sistem gümrük işlemlerinin elektronik ortamda kullanılması için oluşturulan sistemin adıdır. Ürünün gümrük işlemlerinin başlamasından bitişine kadarki olan tüm işlemlerin anlık elektronik ortamda gerçekleşmesini sağlamaktadır. BİLGE sistemi sayesinde gümrük işlemleri için gerekli olan tüm belgeleri elektronik olarak doldurarak sisteme yüklenmesini sağlamaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi, 2018).

Tek Pencere Sistemi: Ticaret Bakanlığı, gümrüklerde evrak kontrollerini kolaylaştıran Tek Pencere Sistemi’ni 2014/1 sayılı genelge ile 14

Ocak 2014 tarihi itibarıyla Şeker Kurumu izni ile hayata geçirilmiştir. Sistem, gümrük işlemleri sırasında istenen tüm belgelerin tek noktadan temin edilmesini sağlayan e-belge aşaması ile diğer kurumlara ilişkin taleplerin tek noktadan yapılmasını sağlayan e-başvuru aşamasından oluşmaktadır. Gümrük işlemlerinde yaşanan elektronik gelişmeler sonucunda dış ticaret prosedürlerinde de değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimler özel ve kamu kuruluşlarının işlem yöntemlerini ve süreçlerini etkilemiştir. Dış ticaret prosedürlerinde bazı kamu kurumları birtakım kontrolleri yaparak lisans vermektedirler. Gerçekleştirilen kontroller sonucunda elde edilen belgeler ve lisanslar, ürünün gümrük işlemleri esnasında gümrük idaresi aracılığıyla kontrolü sağlanır. Oluşturulan bu sistem, gümrük işlemleri esnasında istenilen evrakları tek bir yerden edinebilmenizi ve gümrük prosedürlerinizi tek bir yerden yapabileceğiniz başvuru üzerinden gerçekleştirmenize yardımcı olan bir sistemdir. Bu sistem sayesinde başta zaman ve kırtasiye maliyetlerinde oluşan azalma olmakla beraber gümrük işlemlerinde ithalat ve ihracat prosedürlerinde daha etkili kontrollerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. E-belge aşamasının, hızlı bir şekilde kurumlara yaygınlaştırılması ihracat beyannamelerinin elektronik ortama aktarılmasıyla 2018 yılından sonrada devam etmiştir. (T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi, 2018).

NCTS (Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi): 2005 yılında taraf olan ülkelerde uygulanmaya başlanan, transit prosedürlerini kolaylaştırmak ve hızlandırmak için prosedürlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Oluşturulmuş olan bu sistemin yaygınlaşmasıyla birlikte sözleşmeye taraf olan ülkelerinde kullanması zorun hale getirilirken Türkiye'de de kullanılmaktadır. Kısacası transit prosedürlerinin elektronik mesajlaşmalar ile gerçekleştirilmesidir (Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, 2018).

Posta ve Hızlı Kargo: Elektronik ticaret çerçevesinde gerçekleştirilen ithalat ve ihracat prosedürlerinin elektronik beyanname aracılığıyla gerçekleştirildiği sistemi kapsamaktadır. Beyanname ürün gelmeden elektronik sistemde gösterilmektedir. Gerçekleştirilmiş tüm işlemler elektronik olarak kayıt altına alınmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi, 2018).

Konteyner ve Liman Takip Sistemi: Geçici ithalat rejimi çerçevesinde Türkiye'ye giriş yapmış ve Türkiye'den çıkış yapmış olan konteynerle ilgili gerekli kayıtların elektronik ortamda tutulması ve gerekli takiplerin sağlanmasını hedefleyen bir elektronik sistemdir. Liman işletmesi ile gümrük idaresi arasındaki veri alışverişini gerçekleştirmesi hedeflenmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

İhracatta Dijital Gümrük Uygulaması: İhracat prosedürlerinde, beyanname sahibi kişiler tarafından e-imzalı tamamen elektronik olarak gerçekleştirilen kağıtsız işlemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla oluşturulmuş uygulamadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

2.2. E-Gümrük Kullanımını Etkileyen Faktörler ve Engeller

E-gümrük işlemleri, kullanıcıların işlerini hızlandırıp bir o kadarda kolaylaştırırsa da kullanıcılar yeni sisteme alışmakta ve güvenmekte zorluk çekmektedir. Bunların başında e-devlet uygulamasını kullanıcıların benimsemesi ve tam olarak kullanımındaki gizlilik ve yasal kısıtlamalar engelleyici etmelerin başında gelmektedir (Gilbert vd., 2004:290). Aynı şekilde, kullanıcıların internet işlemlerine olan güvensizliği, e-gümrük işlemlerinde de görülmüştür. Birçok uzman kullanıcıların görüşlerine göre, yasal çerçevenin kesin hatlarıyla belirli olmaması, verilerin kalitesi ve korunmasına karşın olan güvensizlikler kullanıcıları engellemektedir (Bwalya, 2009:5; Baida vd., 2007:58). Bununla birlikte, oluşturulan sistemlerde teknik olarak aksaklıklarda yer almaktadır. Başta

düşük veri kalitesine bağlı engellerle birlikte yeni teknoloji uygulamalarını desteklemeyen engellerde yer almaktadır (Veenstra vd., 2008:228).

E-gümrük işlemleri sırasında kullanılan sistemler eskidir. Ayrıca diğer gümrük ve şirketlerin veri transferlerinde kullanım için uygun değildir. Bu doğrultuda paylaşılan tüm verilerin doğru ve tutarlı bir şekilde yorumlanabilmesi gerekmektedir. Gümrük idarelerince tek pencere sisteminin çeşitli veri modellerince uyumlu hale getirilmekte ve günümüzde uygulanmaktadır. İşlemler esnasında kullanılan sistemlerde standardizasyon çözüm işlemlerinin uzun sürmesi kullanıcılar tarafından benimsenme ve e-gümrük kullanımının gecikmesi oldukça karmaşık bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu işlemler sonucunda kullanıcıların kullanımını ve benimsemesini oldukça kötü bir şekilde etkilemiştir (Özgener, 2004:170). E-gümrük sisteminin maliyetleri düşürdüğü bilirse de kullanılan sistem için ödenen ücretin pahalılığı ve bu sistemi kullanabilen personel yetiştirebilmek ekstra bir bütçe ayrılmasını gerektirmektedir. Bu durum böyle bir bütçeye sahip olmayan gümrük idarecileri için engel teşkil etmektedir. Bu tür engeller sonucunda, kullanıcılar tarafından e-gümrük uygulamaları beklentileri karşılayamayabilir ve beraberinde yararsız olarak algılanıp iyileştirmek için uygun olmadığı düşünülebilmektedir (Urciuoli vd., 2013:477).

Türkiye’de gerçekleşen küreselleşmenin etki alanları arasında e-devlet kullanımına bağlı olarak belediyeler de etkilenmiştir. E-devlete bağlı olarak yerel yönetimlerin gerçekleşebilmesi adına e-dönüşüm projeleri gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Yerel yönetiminin temeli oluşturan vatandaşla birebir iletişimde olan belediyeler sunulan hizmette oldukça önemli rol oynamaktadır. Başka bir açıdan bakıldığında e-dönüşüm e-gümrük sistemleri dışında günümüz sosyal yaşantısında da oldukça önemli bir konumdadır (Kaypak, 2009:217). Gerçekleştirilmiş

olan bu çalışmada, e-dönüşüm çerçevesinde yeni teknoloji ile yeni bir sistem oluşumunun içinde olan e-gümrük sisteminin, kullanımını etkileyen faktörleri ve engelleri ortaya koymaktır (Urciuoli vd., 2013:483).

3. Türkiye’nin Kara Kapıları

Türkiye yaklaşık olarak toplam 2753 km’lik kara sınırına sahiptir. Toplamda 30 tane kara sınır kapısı bulunmaktadır. Sınır kapıları hakkında bilgi vermek gerekirse, Irak ve İran doğal sınır olma özelliği taşımaktadır. Geriye kalan diğer sınırlarımız zaman zaman birtakım engellerden geçseler dahi büyük ölçüde politik sınır olma özelliği taşımaktadırlar. Suriye sınırı 877 km’lik mesafe ile en uzun sınır olma özelliği taşırken, Nahçıvan sınırı ise 18 km’lik mesafe ile en kısa sınır olma özelliği taşımaktadır (İlim ve Medeniyet, 2019).

Türkiye’nin bulunduğu konum itibarıyla kara sınır komşuları Ermenistan, Yunanistan, Gürcistan, Bulgaristan, Azerbaycan, Irak, İran, Suriye ve ayrıca ülke sınırlarından çıktuktan sonra kullanılabilen birçok sınır kapısı mevcuttur. Bu sınır kapılarından yük taşımacılığı ve yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Günümüzde hava taşımacılığın artmasıyla birlikte kara sınır kapılarından çoğunlukla uluslararası yük taşımacılığı yapılmaktadır. Türkiye’nin Avrupa’ya açılan sınır kapısı Kapıkule oldukça önem taşımaktadır. Avrupa’ya yapılacak olan ihracatın ve ithalatın merkezi olarak tanımlanabilmektedir.

Kara yolu ile kendi araçlarıyla Yunanistan üzerinden Türkiye’ye giriş çıkış yapmak isteyen yolcular, Edirne sınırında bulunan İpsala sınır kapısını kullanabilmektedirler. Buna ek olarak Ortadoğu ülkelerinin Avrupa ile gerçekleştirmek istedikleri kara ticaretini Türkiye üzerinden Habur sınır kapısından gerçekleştirmektedirler. Tablo 1’de sınır kapıları ve hangi ülkeler arasında oldukları aşağıda listelenmiş olarak verilmiştir.

Tablo 1. Sınır Kapıları ve Ülkeler

Ülke sınırları	Sınır kapıları
Türkiye-Yunanistan	İpsala- Edirne
	Pazarkule- Edirne
Türkiye-Bulgaristan	Kapıkule-Edirne
	Dereköy- Kırklareli
	Hamzabeyli- Edirne
Türkiye-Gürcistan	Türkçözü- Ardahan
	Aktaş- Ardahan
	Muratlı- Artvin
	Sarp- Artvin
Türkiye-Nahcivan	Dilucu-İğdir
Türkiye- İran	Gürbulak- Ağrı
	Kapıköy- Van
	Esendere-Hakkâri
Türkiye- Irak	Habur-Şırnak
	Derecik- Hakkâri
	Üzümlü-Hakkâri
	Gülyazı-Şırnak
	Aktepe- Şırnak
	Ovaköy-Şırnak
Türkiye- Suriye	Karkamış-Gaziantep
	Cilvegözü- Hatay
	Yayladağı- Hatay
	Nusaybin-Mardin
	Akçakale- Şanlıurfa
	Öncüpınar- Kilis
	Çobanbey-Gaziantep
	Ceylanpınar-Şanlıurfa
	Mürşitpınar- Şanlıurfa
	Kumlu- Mardin
Şenyurt-Mardin	

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021)

E-gümrük sisteminin aktif kullanılmasıyla birlikte Türkiye'nin sınır kapılarında oluşan kuyruklarda aynı oranda azalmıştır. Böylelikle Türkiye'ye giriş çıkış yapan araçların elektronik sistem ile artış gösterdiği görülmektedir. Ancak bütün tablolar da görüldüğü gibi 2020 yılında gerçekleşen virüs salgını nedeniyle azalma görülmektedir.

Bu doğrultuda yıllara göre Türkiye'nin kara sınır kapılarından giriş- çıkış yapan araçların toplam sayıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Kara Kapılarına Göre Giriş Çıkış Yapan Araç Sayıları

	Toplam		Genel Toplam
	Gelen	Giden	
2016 Toplam Araç	3.408.746	3.095.640	6.199.912
2017 Toplam Araç	3.449.095	3.414.939	6.823.685
2018 Toplam Araç	3.816.806	3.445.871	6.894.966
2019 Toplam Araç	2.569.819	3.822.181	7.638.987
2020 Toplam Araç	824.696	2.562.439	5.132.258

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021)

Tablo2 incelendiğinde 2016 yılında 2018 yılına kadar bir artış görülmektedir. Bu doğrultuda Covid-19 virüs salgının henüz başlamadığı 2019 yılında en fazla araç girişi ve çıkışı yapıldığı görülmektedir. 2020 yılında ise Covid-19 virüsünden kaynaklı çok uç sayıda düşüş görülmektedir. Elektronik gümrük sisteminin yeni kullanılmaya başladığı tarihleri 2018 ve 2019 yıllarında giriş-çıkış yapan araçların arttığı görülmektedir. Ancak 2020 yılında dünya çapındaki salgın nedeniyle bu sayılarda genel olarak oldukça yüksek miktarda düşüş görülmektedir. Türkiye'deki elektronik gümrük kullanımının ve sistemi doğru bir şekilde kullanılabilir olmasının ve sistemin 7/24 işlem yapılabilmesine olanak sağlaması gibi konuların kullanıcılar tarafından öğrenilmesini zorunlu kılmıştır (Yılmaz ve Bayram, 2020:45).

Ayrıca kara sınırlarından geçen araçların türleri ve miktarları da incelendiğinde pandemi sürecinde oldukça yüksek düzeyde azalma görülmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde her yıl içinde en çok giriş çıkış yapan araç türleri tır, çekici, dorse ve römork türleri birinci sıradadır. Buna ek olarak Tablo 3 detaylı bir şekilde incelendiğinde elektronik sistemin kullanılmaya başlandığı yıllarda ticari araç sayılarında artış görülmektedir. Bu doğrultuda

2019 yılına gelindikçe elektronik gümrük sisteminin yaygın kullanımıyla miktarın yükseldiği anlaşılmaktadır. Ancak Tablo 3 incelendiğinde bütün araç türlerinde 2020 yılı pandemi sürecinden dolayı, artış gösteren bir grafikte oldukça yüksek düzeyde düşüş görülmektedir.

Tablo 3. Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları

Dönem		Araç türleri							
		Tır-Çekici-Dorse-Römork	Tanker	Kamyon-Kamyonet	Otobüs	Otomobil	Diğer Araç		
2016	Giriş	1.566.944	8.335	232.615	142.044	1.382.631	354.398		
	Çıkış	1.577.740	7.724	221.202	148.441	1.369.594	351.903		
	Toplam	3.144.684	16.059	453.817	290.485	2.752.225	706.301		
2017	Giriş	1.746.521	16.747	237.370	123.197	1.541.130	387.523		
	Çıkış	1.713.888	69.246	226.226	129.867	1.537.012	385.803		
	Toplam	3.460.409	85.993	463.596	253.064	3.078.142	773.326		
2018	Giriş	1.731.627	39.130	183.852	99.965	1.652.791	17.745		
	Çıkış	1.760.881	28.651	174.492	108.394	1.650.045	19.614		
	Toplam	3.492.508	67.781	358.344	208.359	3.302.836	37.359		
2019	Giriş	1.846.023	38.330	187.379	92.202	1.872.303	445.117		
	Çıkış	1.883.977	23.902	178.434	101.928	1.872.269	447.058		
	Toplam	3.730.000	62.232	365.813	194.130	3.744.572	892.175		
2020	Giriş	1.791.511	19.855	143.290	28.944	819.430	190.466		
	Çıkış	1.797.049	18.248	134.195	35.469	820.734	188.017		
	Toplam	3.588.560	38.103	277.485	64.413	1.640.164	378.483		
Genel Toplam									
2016		2017		2018		2019		2020	
7.363.571		8.114.530		7.467.187		8.988.922		5.987.208	

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021)

Son olarak Tablo 4'te verilen veriler incelendiğinde 2020 yılı pandemi sürecinden dolayı giriş çıkış yapan yolcuların miktarında azalma görülmektedir. Ancak elektronik sistem üzerinde işlemlerin gerçekleştirildiği tarihlerde sırasıyla 2019 yılına gelindikçe yolcu miktarında artış gösteren bir tablo görülmektedir. Günümüzde işlemlerin

online sistem üzerinden oluşturulmasından dolayı insanlar kolaylıkla buldukları yerden işlemlerini yapabilmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde giriş-çıkış yapılacak olan ülkeye ilişkin prosedürler kolaylıkla yapılabilmektedir. Seyahat kısıtlaması olmayan insanların sadece işlemlerini online olarak yapmaları gerekmektedir.

Tablo 4. Kara Kapılarına Göre Yolcu Sayıları

	Dönem				
	2016	2017	2018	2019	2020
Kara kapıları toplam yolcu sayısı	20.640.498	24.740.838	26.647.021	27.565.359	7.624.771

Bu ölçüde gerçekleştirilmiş olan incelemeler sürecinde elektronik gümrük kapsamında kara kapı girişlerinde oluşan yığınlar azaldıkça, işlemlerin gerçekleştirilmesi elektronik sistemde yapılmasıyla birlikte genel istatistik verilerinde yükselme görülmektedir. Ancak Covid-19 pandemi sürecinde bu sayılarda azalma görülmüştür. Ancak bu dönemde gümrük işletmelerinde çalışan kişiler zorunlu elektronik sistem kullanımı nedeniyle kullanımdan kaynaklı sorunları ortadan kaldırmışlardır.

4. Sonuç

Günümüzde faaliyet gösteren gümrük idareleri ve müşavirlik şirketleri gümrük işlemlerinin yoğunluğundan ve uzun sürmesinden dolayı şikâyet etmektedirler. Bu düzenin daha basit hale getirilmesi, insanlar üzerindeki yükün azaltılabilmesi, insandan kaynaklı oluşabilecek ya da oluşmuş olan hataların en aza indirilebilmesi ve en önemlisi kurumlar arası doküman transferinin kolaylıkla yapılabilmesi adına elektronik gümrük işlemleri geliştirilmiştir. Ancak bu sistemin benimsenmesi ve uygulamaya geçebilmesi oldukça kolay bir durum olmaktan çıkmaktadır. Çalışanların yeni sisteme adapte olabilmesi,

kullanabiliyor hale gelmesi gibi sorunlar görülmektedir (Uzzaman ve Yusuf, 2011:30).

Bu doğrultuda yapılmış olan incelemeler sonucunda günümüze gelindikçe bu tür engellerin yavaş yavaş azaldığı görülmektedir. Günümüzde her şeyin artık teknolojik aletler ile yapılması gibi durumlara bağlı olarak gümrük alanında da insanlar sistemi daha aktif ve doğru bir şekilde kullanmaktadır.

Gümrük sektöründe gerçekleştirilmiş olan çalışmalar ve düzenlemeler incelendiğinde elektronik gümrük ile birlikte işlemlerde uzamalar, malların sınır kapılarındaki bekleme sürelerinde azalmalar, kontrollerinin daha doğru ve detaylı yapılmasında olanak sağlamaktadır. Ayrıca sistem altyapısının da güçlendirilmesiyle birlikte sisteme olan güveninde artmasını sağlamaktadır. Kurumlar kendi aralarında rahatlıkla evrak ve doküman transferini gerçekleştirebilmektedir.

Böylelikle elektronik gümrük kullanımının önündeki engeller iyileştirilerek kaldırılmaktadır. Sınır kapılarının üzerinden yapılmış olan bu inceleme ile elektronik gümrük ile rahatlık uluslararası ticaretin yapılabildiği ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak

elektronik gümrük sisteminin doğru kullanımı ile işletmelerin hacimlerini oldukça rahat bir şekilde arttırabilmeleri mümkündür. Buna bağlı olarak da Türkiye'nin kendi uluslararası ticaret hacmini arttırarak uluslararası ticarete dünya çapında önemli bir statüye yükselebilmesi mümkündür.

Kaynakça

- Abdullah, F. ve Ward, R. (2016). Developing a general extended technology acceptance model for e-learning (GETAMEL) by analysing commonly used external factors. *Computers in Human Behavior*, 56, 238-256.
- Aksoy, N. (2020). Türk e-ticaret ve lojistik sektörlerinde pandemi sürecinin etkileri üzerine hukuki bir değerlendirme. *Yaşar Hukuk Dergisi*, 2(2), 1-8.
- Al-Hujran, O., Al-Debei, M. M., Chatfield, A. ve Migdadi, M. (2015). The imperative of influencing citizen attitude toward e-government adoption and use. *Computers in Human Behavior*, 53, 189-203.
- Altınok, S., Sugözü, İ. ve Çetinkaya, M. (2003). Geleneksel ticaretten yeni ekonomiye elektronik ticaretin temel ekonomik etkileri. 9. *Türkiye'de İnternet Konferansı*, (s. 1-8). Mart 2021 tarihinde <http://inet-tr.org.tr/inetconf9/bildiri/89.pdf> adresinden alındı.
- Baida, Z., Liu, J. ve Tan, Y.-H. (2007). Towards a methodology for designing e-Government control procedures. *Electronic Government*, 56-67.
- Bozhüyük, B. G. (2020). Gemi acentelerinin e-gümrük hizmetinin teknoloji kabul modeli ile değerlendirilmesi: Doğu Akdeniz örneği. *Journal of Maritime Transport and Logistics*, 1(2), 102-113.
- Bozkurt, N. (2002). Ticaretin felsefesi, tarihçesi ve etikle olan sıkı bağına ilişkin bazı saptamalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 2(2), 153-179.
- Bucaklı, A. T. (2007). *Elektronik Ticaret*. Yüksek Lisans Tezi, TC Kadir Has Üniversitesi, İşletme, İstanbul.
- Bwalya, K. J. (2009). Factors affecting adoption of e-government in zambia. 38(4), 1-13.
- Dennis, A. ve Shepherd, B. (2011). Trade facilitation and export diversification. *The World Economy*, 34(1), 101-122.
- Dereli, D. D. (2014). E-Gümrük uygulamasının Türkiye ile Avrupa birliği arasındaki ticarete etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(24), 250 - 261.
- Gilbert, D., Balestrini, P. ve Littleboy, D. (2004). Barriers and benefits in the adoption of e-government. *International Journal of Public Sector Management*, 7(4), 286-301.
- İlim ve Medeniyet. (2019, Mart 11). *Türkiye'nin Sınır Komşuları ve Sınır Kapıları*. <https://www.ilimvedenedeniyet.com/turkiyenin-sinir-komsulari-ve-sinir-kapilari.html> adresinden alındı.
- Kaypak, Ş. (2009). Küreselleşme sürecinde e-dönüşüm ve belediyelere yansması. *Uluslararası 7. Bilgi, ekonomi ve yönetim kongresi bildiriler kitabı* (s. 215-234). Yalova: Yalova Üniversitesi-İstanbul Üniversitesi.
- Marangoz, M. (2011). Girişimciler İçin Sınırsız Ticaret: E-Ticaret. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(1), 181-201.
- Milner, C., Morrissey, O. and Zgovu, E. (2008). Trade facilitation in developing countries. *CREDIT Research Paper*, 8(5), 1-34.
- Nzaramyimana, L. ve Susanto, T. D. (2019). Analysis of actors affecting behavioural intention to use e- Government services in Rwanda. *Procedia Computer Science*, 161, 350-358.
- Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri. (2018). *Ortak Transit Rejimi*. Ortak Transit Rejimi ve NCTS : <https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-ortak-transit-rejimi-ve-ncts-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html> adresinden alındı.
- Özgener, Ş. (2004). Kobilerin e-ticarette karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik alternatif stratejiler. *Öneri Dergisi*, 6(22), 167 - 181.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019, 8 20). *İhracatta Dijital Gümrük Uygulaması*. <https://ticaret.gov.tr/duyurular/ihracatta-dijital-gumruk-uygulaması> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019). *Konteyner ve Liman Takip Sistemi*. Gümrük İşlemleri: <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/dijital-gumruk-uygulamaları/konteyner-ve-liman-takip-sistemi> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021, Mayıs 13). *Dış Ticaret Verileri*. <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/bakanlik-istatistikleri/gumruk-istatistikleri/dis-ticaret-verileri> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021, Şubat 16). *Kara Hudut Kapıları*. <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/kara-hudut-kapilari> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi. (2018, 10 30). *Bireysel İşlemler*. Posta ve Hızlı Kargo: <https://gumrukrehberi.gov.tr/kategori/bireysel-slemler/posta-ve-hizli-kargo-rehberi> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi. (2018, 11 2). *Ticari İşlemler*. Tek Pencere Sistemi: <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/tek-pencere-sistemi> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi. (2018, 11 1). *Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri*. Ticari İşlemler: <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/uluslararası-ticarette-ödemeler> adresinden alındı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrük Rehberi. (2018, 11 23). *Ticari İşlemler*. BİLGE Sistemi nedir?: <https://gumrukrehberi.gov.tr/kategori/ticari-slemler/blge-sistemi-hakkinda> adresinden alındı.

- Türen, U., Gökmen, Y. ve Tokmak, İ. (2011). Türkiye'de e-ticaret işlem hacmini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma: Bir model önerisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10(1), 49 - 71.
- Ulukan, G. (2020, Ağustos 22). 2020'nin ilk ... Mart 2021 tarihinde 2020'nin ilk 6 ayında e-ticaret hacmi, geçen yıla göre yüzde 64 artarak 91,7 milyar TL oldu: <https://webrazzi.com/2020/08/20/turkiye-eticaret-2020-ilk-6-ay/> adresinden alındı.
- Urciuoli, L., Hintsa, J. ve Ahokas, J. (2013). Drivers and barriers affecting usage of e-Customs — A global survey with customs administrations using multivariate analysis techniques. *Quarterly*, 1(30), 473–485.
- Uzzaman, M. A. and Yusuf, M. A. (2011). The role of Customs and other agencies in trade facilitation in Bangladesh: Hindrances and ways forward. *World Customs Journal*, 5(1), 29-42.
- Veenstra, A. F., Klievink, B. ve Janssen, M. (2008). Barriers and impediments to transfor- mational government: Insights from literature and practice. *Electronic Government, An International Journal*, 8(2/3), 226–241.
- Yılmaz, Ö. T. ve Bayram, O. (2020). COVID-19 pandemi döneminde Türkiye'de e-ticaret ve e-ihracat. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 37-54.